

fonètica. Però *timbal*, *-bau*, ens en dóna l'explicació: és la influència d'aquest, aparent derivat de *timpa*, com si en fos un collectiu, la que causà l'alteració de *timpa* en *timba*, que deuria guanyar terreny després de l'E. Mj., fins a cobrir avui la major part del territori: al Sud ha quedat aïllat *timpa* en una conservadora clapa del Maestrat; i, en el Nord, observem que allà on diuen *timba* (Pontellà, Jampy) és a la zona on es troben els testimonis de *timbau*, els quals manquen a la zona on avui sobreviu el *timpa* arcaic amb *-p*. Queda, doncs, ben establert que l'única forma antiga fou *timpa* amb *-p* pertot.

Fora del domini català el mot aflora en diverses zones de la Romània meridional i dels Balcans, adés amb *i*, com en català, adés amb *é*: sic. *timpa* «poggetto»,¹⁵ d'on el derivat personal *attimpaturi* d'un [malfactor] 'escalador de cases' en un text de 1519 (MLWagner, ZRPb. LXIV, 158); sic. *timpa* «poggetto, monteruzzolo» (Biundi, 1856). De Calàbria en tenim bastantes notícies: a *timpa* «frana, éboulement» en el punt calabrés 772 de l'AIS m. 427, i en el mapa 428, «il precipizio, il dirupo» («Abgrund» amb l'observació «von Schlucht ['congost'] nicht immer scharf zu scheiden») figura a *timpa* en el punt calabrés 765, o bé a *trémpa*.

Rohlf's, que en l'EWUG dóna *timpa* «abisme, espadat rocós» com a general a Calàbria, en el seu *Diz. Toponom. e On. della Cal.*, hi assenyala bastants llocs *timpa*, amb força compostos i derivats (alguns també en la forma *timba*, però allà és justament on MP passa a *mb* en fonètica normal); i en l'EWUG, § 2247, definint «Bergkegel» ['turó cònic'], junt amb moltes més dades it. i gr., assenyala *εἰς τὴν μεγάλην τύνπαν* en el Sud d'Itàlia a. 1053 (del Syllabus de pergamins grecs, de Nàpols, publ. a Nàpols, 1863), però la *v* d'aquesta «gran τύνπα» deu ser idèntica al so de *i*³⁵ (en el qual es van confondre les dues vocals gregues, quasi sempre, des de la fi del paganisme).

Més a l'E. i NE. tenim en el Mezzogiorno formes amb *é*, amb el pas allà regular de MP a *mb*: Salerno *témba* 'penyal' (Rohlf's, ARom. IX, 166), Basilicata *témba*, *témba*, *témbe*, *témp* 'pujol', 'altura', 'penyal' (AIS III, 421-3), Cilento *témba* «zolla di terra» (Rohlf's, ZRPb. LVII, 446) Campània *témba*, Apúlia i Abr. *témba*, aquí decaigut al sentit de 'gleva, terròs'. Veg. més sobre tot això, i ja assenyalant el parentiu amb el mot català, en Rohlf's, ZRPb. XLVI, 163; M-Lübke, REW, 8739; *Das Katal.*, 48.

Al N. de la línia Salerno-Abruzzi això s'interromp. I en la zona Alps-Cantàbric no trobem més que testimonis escadussers, i amb parentiu menys diàfan. Almenys cal sospitar, però, que n'hi havia hagut quelcom en el SE. de Suïssa, per noms de lloc, com *Tempa*, *im Tempa*, que denominen pasturatges d'alta muntanya en el Rheinwald i el Hinterrhein, *Tempa* (*büreli*) 'punta de muntanya', i formes semblants a Mesolcina i Calanca (Planta-Schorta, *Rätisches Namenbuch*).

En els Pirineus occidentals trobem el que sembla un derivat en *-l*-. bearn. *templà*, *temblà*, «tertre, versant, pente de coteau, de montagne» (Lespy-R.), Lavedà *temple* m. «plateau gazonné au penchant des mon-

tagnes, offrant un vert pacage, une herbe fine et fleurie» (Cordier, 22), gc. SO. *templè*, *tembélb* (Palay), però en aquestes valls també es dóna fonèticament el pas de *-mp-* a *-mb-*. Desbordant almenys un poc cap a l'Alt Aragó, amb un *templar* 'vessant de muntanya', entre altres en dos passatges d'un doc. de 1602 de Plan de Gistau (del qual he donat testimonis, a *TEMPLA*, però segurament estan millor ací). En fi hi ha una dada isolada i poc segura a Astúries de ATEMPA «pastos en llanuras o en lugares bajos y descampados» (només DACEsp. 1884), de la qual no sabem què pensar (si bé vaig pendre-la com a pretext per escriure un article en el DCEC/DECH I, 394-5 sobre el mot català i la seva família europea).

En canvi el mot repren amb força en el món balcànic. A Romania hi ha *Timpa*, molt freqüent com a nom de pujols i muntanyes en diverses províncies: Drăgan, *Dacorom.* I, 109, i II, cf. M-Lübke, ZRPb. XLII, 231; Pascu, *ARom.* VII, 557; Iordan, *Bull. Ling.* VI, 29ss.

Per aquí tenim un enllaç amb famosos noms de lloc antics de la Grècia septentrional i de Tràcia, del qual a penes podríem ser escèptics en tant que tots designen congostos: a part del tan conegut *Τέμπη/Τέμπεα* de Tessàlia (cf. Usener, *Kleinere Schriften* I, 235), hi ha *Τέμπερα* a Tràcia, el capadoci *Τέμπερε* del Taurus, que designen portells infranquejables o passos acongostats («bergklausen», «engpass», veg. la monografia de Tomaschek, *Die Alten Thraker, Sitzber. Wien* CXXXI, § 1, 89, 102, 91). Amb això ajunta l'EWUG molts noms de lloc grecs moderns (*Τυμπά* etc.), en els quals és grafia per *Τί-*, encara que ja se citi un *Τύμψη* ordnim epirota en Estrabó (si bé aquí la φ ja fa dubtar), i fins tres casos de *Τούμπα(ι)*, en part definit «Höhe», a Tessàlia, Macedònia i Xipre, però en context tan fortament labial es donen casos de labialització de la vocal en grec medieval (obres de Kretschmer i GMeyer). En fi que això és inseparable del grup suditàlia, i que pertany al vell món hel·lènic, no pas asiàtic, ho comproven les dades sícules que ha aportat la monografia de Schmoll (*Die Vorgriechische Sprachen Siziliens*, 79).

A d'altres enllaços que s'han indicat cal oposar una negativa, per diverses raons. L'irl. *timpán* 'pedra dreta, serradet escarpat', a desgrat de l'opinió del Stokes-Bezenberger, no hi té res a veure: per carta va explicar-me Pokorny (1958) que només és irlandès modern, i abans significava 'cert instrument musical' (doncs, el conegut hel·lenisme erudit), sentit del qual va sortir l'altre per comparació (cf. irl. mod. *cruit* 'serradet escarpat' < cèlt. CROTTA 'arpa'), metàfora que es comprèn pel caràcter fantàstic i poètic dels irlandesos.

Llavors Antonio Tovar, portant-ho cap aquí, admet un ibèric alternant *eban/teban* (molt difós en topònims antics, segons sembla amb el sentit de 'penyal', *Bol. R. Acad. Esp.* xxv, 39-42), amb afinitats camito-semítiques, però cf. Baro Baroja, *ibid.*, 183, i aquí s'aprime l'indici semàntic i el fonètic s'esvaeix. Pel sentit s'acosta més el mot afganès *tiga* (Pešawar)/*tīza* Kandahar: Oranski, *Vved. Iran. Filol.*, 308) puix que